

злочин шляхом заподіяння тілесних ушкоджень або застосування до неї іншого насильства, пошкодження належного їй чи її близьким майна, поширення певної інформації про таку особу тощо. Через страх особи стати жертвою насилля, вона вчиняє злочин. Фізичний та психічний примус необхідно виокремлювати серед інших обставин, що виключають злочинність діяння, хоча вони певною мірою і співвідносяться з іншими поняттями, такими як крайня необхідність, необхідна оборона, виконання наказу або розпорядження, але мають свої особливості.

Список використаних джерел:

1. Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння / Ю. В. Баулін // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1(2). – С. 133-148.
2. Якимець Т. І. Обставини, що виключають злочинність діяння. Окремі питання визначення поняття з огляду на перспективу реформування кримінального законодавства / Т. І. Якимець // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 1. – С. 62-66.
3. Храмцов О. М. Кримінально-правова характеристика примусу та примушування [Текст] / О. М. Храмцов // Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. Вип. 40. – 2008. – С. 156-165.
4. Гуртовенко О. Л. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинні діяння [Текст] / О. Л. Гуртовенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / Одеська нац. юрид. акад. – О. : Юрид. л-ра, 2004. – Вип. 22. – С. 863-867.
5. Рунов В. Ю. Співвідношення примусу з іншими суміжними кримінально-правовими поняттями / В. Ю. Рунов // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 288-292.

Стріченко Д.А.

студент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

НЕОБХІДНА САМООБОРОНА

Право на необхідну самооборону – являється одним із найважливіших гарантом конституційних зобов'язань держави про непорушність прав та свобод людини і громадянина, про невід'ємне право кожної людини на життя, недоторканність її житла й майна, а також забезпечує умови для захисту суспільних інтересів та інтересів держави. Згідно ст. 27 Конституції України та ст. 36 Кримінального Кодексу України кожна особа має право на необхідну оборону від

суспільно небезпечного посягання незалежно від можливості уникнути його або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади. Однак на практиці спостерігається протилежна картина речей яка рідко закінчується зверненням до органів влади. Згідно з ч. 1 ст. 36 КК (2341-14) необхідною обороною визнаються дії, вчинені для захисту законних прав та інтересів особи, яка захищається, або третьої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Слід пам'ятати, що стан необхідної оборони виникає не лише в момент вчинення суспільно небезпечного посягання, а й у разі створення реальної загрози заподіяння шкоди. При з'ясуванні наявності такої загрози необхідно враховувати поведінку нападника, зокрема спрямованість умислу, інтенсивність і характер його дій, що дають особі, яка захищається, підстави сприймати загрозу як реальну. Це можуть бути звичайні дії нападника спрямовані на отримання переваги над жертвою шляхом фізичного чи психологічного наступу, який спонукає людину захищати себе, своє життя, життя близьких та рідних будь-яким можливим на її думку способом. Перехід використовуваних при нападі знарядь або інших предметів від нападника до особи, яка захищається, не завжди свідчить про закінчення посягання. Можливі сценарії коли нападник продовжить напад використовуючи будь-який побутовий предмет у якості зброї з метою нанесення пошкодження фізичного характеру. При розгляді справ даної категорії суди повинні з'ясувати, чи мала особа, яка захищалася, реальну можливість ефективно відбити суспільно небезпечне посягання іншими засобами із заподіянням нападникові шкоди, необхідної і достатньої в конкретній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання використовуючи метод слідчого експерименту який доведе в якій мірі було використано самооборону. Використання зброї та інших засобів чи предметів незалежно від того, якої тяжкості шкода заподіяна тому, хто посягає, може бути визнане як правомірне, якщо воно здійснене для захисту від нападу озброєної особи або групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення. перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту, а згідно з ч. 2 ст. 38 КК перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця, – умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця. У зв'язку з цим кримінальна відповідальність за такі дії настає лише у випадках, спеціально передбачених статтями 118 та 124 КК. Коли при

перевищенні меж необхідної оборони чи заходів, необхідних для затримання злочинця, заподіяно тяжке тілесне ушкодження, яке спричинило смерть, дії винного за відсутності умислу на позбавлення потерпілого життя належить кваліфікувати за ст. 124 КК. Для з'ясування підстав що могли б свідчити про перевищення меж необхідної самооборони суд повинен врахувати відповідність знярядь захисту та оборони, характер нападу, обставини що могли впливати на розстановку сил в момент нападу включаючи: кількість нападників а також їх антропометричні дані (зокрема вік, стать, стан здоров'я), погодні умови, місце в якому було скоєно напад, час, його раптовість і готовність захисту, та будь-які інші факти які відігравали роль в сцені нападу. Повертаючись до актуальності слідчого експерименту у справах щодо перевищення самооборони та сама можливість внесення до протоколу усіх фактів що допомогли б з'ясувати істину, то в такому випадку судовий експеримент має досить вагоме значення. Звичайним явищем є недооцінка емоційної складової у плані самооборони. До прикладу взяти справу про самооборону громадянина А (майстер спорту з ножового бою з 30-річним стажем), який відбив атаку наносячи суттєві тілесні пошкодження нападнику. У процесі відбиття атаки А не усвідомлював своїх дій повністю. Через раптовість нападу він діяв інстинктивно чим і наніс значну шкоду нападнику, яка хоч і не привела до смерті останнього, але істотно погіршила стан його здоров'я. У такому разі суд повинен дотримуватись рішення не лише сліпо слідуючи закону, але й брати до уваги будь які дрібниці які допоможуть проаналізувати всю картину загалом. У теорії все прописано чітко, ясно, однозначно якими є ознаки допустимої самооборони, це: мета оборони, об'єкт заподіяння шкоди, характер дій, своєчасність відбиття атаки, відповідність оборони. Перевищенням меж необхідної оборони є умисне заподіяння нападнику, тяжкої шкоди, не відповідає небезпечності посягання або обставинці захисту. Під тяжкою шкодою при перевищенні меж необхідної оборони слід розуміти смерть особи або заподіяння їй тяжкого тілесного ушкодження. Невідповідність тяжкої шкоди, заподіяної тому, хто посягає, небезпечності посягання або обставинці захисту слід визнавати явною тоді, коли це з урахуванням обставин справи є очевидним для кожної людини, отже і для того, хто обороняється. Так, явно невідповідним буде не викликане необхідністю заподіяння тяжкого тілесного ушкодження особі, яка має намір вчинити крадіжку і не робить спроб чинити фізичний опір. Перевищенням меж необхідної оборони слід також вважати і випадки, коли особа заподіяла тяжку шкоду тому, хто посягає, маючи при цьому можливість відвернути чи припинити посягання із заподіянням явно меншої шкоди і усвідомлюючи наявність такої можливості. Відповідальність за перевищення меж необхідної оборони настає лише при заподіянні шкоди двох видів: тяжкого

тілесного ушкодження (ст. 118 Кримінального кодексу України), або умисного вбивства (ст. 124 Кримінального кодексу України). В інших випадках перевищення меж необхідної оборони не є злочином. А поки що, спираючись на судову практику і багатство нормативно-правових актів стосовно обраної теми, можна дійти до висновку, що це питання потребує додаткового опрацювання законодавцем та збільшення бази судової практики.